

אירוע הערכה מסכם בתקשורת – יחידת הבחירה "ניו מדיה"

א. משך הבחינה: שעה וחצי (לא כולל הארכת זמן).

ב. מבנה הבחינה ומפתח הערכה: בשאלון זה שני פרקים:

• פרק ראשון – קטע אנסין.

ענו על ארבע (4) מתוך שש (6) השאלות (1-6).

20 נקודות לשאלה, סה"כ 80 נקודות לפרק.

• פרק שני - מושגים

ענו על ארבעה (4) מושגים מתוך השאלות 7-13.

5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

חומר עזר מותר בשימוש: אין.

הוראות מיוחדות: אין

בהצלחה!!!

קראו את הקטע המצורף וענו על השאלות שאחריו:

האלימות ברשת: מצפייה בתכנים אלימים ועד בריונות וחרמות.

**המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת מזהיר כי חשיפה של ילדים
לתכנים לא תואמי גיל, עלולה להשפיע לרעה על התנהגותם**

(מעובד על פי: איציק סבן, ישראל היום, 21.10.2021; נירית צוק, ווינט, 18.10.2021;
רחלי מלק – בודה, מקור ראשון, 28.8.2021)

הילד מבקש לצפות במשחק הדיונון כי "כל החברים כבר צופים"? הילדה משתתפת
באתגרי רשת שמבוססים על סדרות או משחקים?

המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת - 105, בקריאה להורים: חשיפה של ילדים
לתכנים לא תואמי גיל עלולה להשפיע לרעה על התנהגותם, ליצור אצלם תפיסת עולם
מעוותת ולעורר פחדים וחרדות. הקפידו על מגבלות הגיל שנקבעו לצפייה.

תכנים פופולריים כ"משחק הדיונון" גוררים אחריהם לעיתים קרובות, חיקויים
ו"אתגרי" רשת שמבוססים על אלמנטים בולטים מהסדרה, ולעיתים קרובות מדובר
באלמנטים מסוכנים מאוד ואלימים שיכולים להוביל לפגיעות ולסכנה ממשית לחיי
הילדות והילדים שמשתתפים באתגרים. תוכניות כאלה, שכוללות לעיתים קרובות גם
ביטויים של אלימות מינית, מנרמלות התנהגות אלימה ומשרשות תפיסות מעוותות של
מיניות.

מעבר להשפעות התכנים על האלימות, לאחרונה התפרסמו נתונים מדאיגים של מוקד
105 להגנה על ילדים ברשת, שלפיהם בשלוש השנים האחרונות התקבלו כ-30 אלף
תלונות הנוגעות לפגיעה בילדים ברשתות החברתיות. התלונות הנפוצות כללו דיווח
על הפצת סרטונים ותמונות בעלות אופי מיני, מעשי בריונות, קריאה לחרמות,
השפלות ושיימינג.

ד"ר עמיר גפן, חוקר ומרצה למניעת פגיעה ופשיעה ברשת מסביר את הסיבות
לבריונות ברשת ובעיקר לשיימינג: "הן דומות מאוד לבריונות 'המסורתית' (הפיזית)

ובמקרים רבים הבריון/ית עושה זאת כאמצעי להתבלט ולבסס את מעמדו/ה החברתי. לגבי ההשלכות טוען גפן כי: "התיעוד של הפגיעה, ההפצה המהירה והנרחבת, והקושי הרב להסיר תכנים שעלו לרשת - מעצימים את המצוקה של הקורבן. במקרים שבהם מדובר בחרם חברתי ובשיימינג, או כאשר הבריון עושה זאת באופן אנונימי, מתווספת לכך גם תחושה קשה מאוד של חוסר אונים."

ויש גם מי שפועלים לתת מענה לילדים שנפגעים. שירי קניגסברג-לוי, מורה לחינוך מיוחד, הפכה לכוכבת רשת בעקבות סרטון הומוריסטי שהעלתה על הורות בקורונה ותורגם ל-26 שפות. הסרטון התמים והספונטני הפך עד מהרה לווראלי והגיע למיליוני צפיות.

אבל את הכוח האמיתי של ההמונים היא גילתה רק אחרי חרם שעבר על בתה וגרם לה להתגייס למלחמה בתופעת החרמות ולהקים קהילה עבור הילדים, שהפכו מדחויים לכאלה שרוצים בקרבתם. "עלה הרעיון לפתוח קבוצה בפייסבוק שתרכז לתוכה את כל מי שזקוק לסיוע בתחום הזה". כך קמה הקבוצה "ים של חברים", שמחברת בין ילדים שונים מרחבי הארץ, וממש לא לפי אזור מגורים. נכון להיום, כ-15 אלף איש חברים בקבוצת פייסבוק זו.

"כל היום יש התכתבויות. מחיפוש חברים ועד אוזן קשבת והתייעצויות, למשל אמא שרוצה להעביר את הילדה שלה לבית ספר אחר כותבת על זה ומקבלת המון רשמים מהורים אחרים. פתאום את לא לבד, כי כשאת שם את חושבת שאת לבד. בזכות הקבוצה הזאת הורים לא מתביישים יותר. נכון להיום יש כמעט 30 קבוצות ווטסאפ בכל הארץ".

המשך בעמוד הבא:

ענו על 4 מתוך השאלות 1-6. לכל שאלה 20 נק'. סה"כ לקטע זה 80 נק'.
שאלה 1:

התפיסה האוטופית והתפיסה הדיסטופית

"המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת - 105, בקריאה להורים: חשיפה של ילדים לתכנים לא תואמי גיל עלולה להשפיע לרעה על התנהגותם, ליצור אצלם תפיסת עולם מעוותת ולעורר פחדים וחרדות".

א. הסבירו מהי "התפיסה האוטופית" ומהי "התפיסה הדיסטופית" (10 נק').

התפיסה האוטופית רואה את הפיתוחים במדע ובטכנולוגיה כמיטיבים עם האנושות ומקדמים אותה לעבר עתיד טוב. לעומת זאת התפיסה הדיסטופית מייחסת משמעויות חברתיות שליליות המקדמות את האנושות והחברה למקום רע.

ב. הסבירו והדגימו איזו מן התפיסות, "האוטופית" או "הדיסטופית" באה לידי ביטוי בפתח השאלה (10 נק').

התפיסה שבאה לידי ביטוי היא התפיסה הדיסטופית. הפתח עוסק בסכנות ובהשפעות השליליות שיש לחשיפה של ילדים לתכנים שאינם תואמים את גילם. כמו למשל השפעה רעה על ההתנהגות, תפיסת עולם מעוותת, פחדים וחרדות.

2. השפעת המדיה על אלימות

"תכנים פופולריים כ"משחק הדיונון" גוררים אחריהם לעיתים קרובות, חיקויים ו"אתגרי" רשת שמבוססים על אלמנטים בולטים מהסדרה, ולעיתים קרובות מדובר באלמנטים מסוכנים מאוד ואלימים שיכולים להוביל לפגיעות ולסכנה ממשית לחיי הילדות והילדים שמשתתפים באתגרים. תוכניות כאלה, שכוללות לעיתים קרובות גם ביטויים של אלימות מינית, מנרמלות התנהגות אלימה ומשרשות תפיסות מעוותות של מיניות".

א. הסבירו שתיים (2) מההתיאורים המסבירים את הקשר בין המדיה להתנהגות אלימה (10 נק').

- חיקוי: השפעה לטווח הקצר, שחזור התנהגות אלימה שנצפתה במדיה.

- טיפוח : החשיפה האינסופית לתכנים אלימים, תוך כדי ביצוע פעולות אלימות, מקהה בטווח הארוך את הרגש ויוצרת סוג של אדישות לאלימות "אמיתית". מבנה תחושה שאלימות היא דרך לגיטימית לפתרון בעיות.
- גירוי : צפייה באלימות יוצרת התרגשות באופן שמגרה להתפרצות אלימה במציאות.

ב. הסבירו והדגימו כיצד אחת ה**תיאוריות** שהסברתם בסעיף א' באה לידי ביטוי בפתיח השאלה (10 נק').

חיקוי : הילדים רואים תכנים שאינם מתאימים לגילם ומנסים לחקות אותם באתגרים ברשת שעלולים להיות אלימים ומסוכנים מאוד.
טיפוח : על פי הפתיח נאמר שתכנים כגון אלו שנראים ב"משחקי הדיונון" מנרמלים התנהגות אלימה ומשרישה תפיסה מעוותת של מיניות.

3. ביוש/ שיימינג

ד"ר עמיר גפן, חוקר ומרצה למניעת פגיעה ופשיעה ברשת מסביר את הסיבות לבריונות ברשת ובעיקר לשיימינג: "הן דומות מאוד לבריונות 'המסורתית' (הפיזית) ובמקרים רבים הבריון/ית עושה זאת כאמצעי להתבלט ולבסס את מעמדו/ה החברתי. לגבי ההשלכות טוען גפן כי: "התיעוד של הפגיעה, ההפצה המהירה והנרחבת, והקושי הרב להסיר תכנים שעלו לרשת - מעצימים את המצוקה של הקורבן. במקרים שבהם מדובר בחרם חברתי ובשיימינג, או כאשר הבריון עושה זאת באופן אנונימי, מתווספת לכך גם תחושה קשה מאוד של חוסר אונים."

א. הסבירו מהו "ביוש"/"שיימינג".

צינו והסבירו שני (2) מאפיינים שלו (10 נק').

פרסום מידע מתוך כוונה להביך את מי שהמידע קשור אליו או להשפילו. מדובר במידע שמגנה אדם, מעביר עליו ביקורת, מאשים אותו בדבר מה או נועד להשפילו או להגחיק אותו.

מאפיינים : אנונימיות - המרחב הווירטואלי מאפשר מידה גבוהה של אנונימיות, והיא מייצרת ריחוק חברתי וניתוק רגשי שיוצר גם אלימות.

- מיידיות - אפשר בכל רגע, במהירות ומכל טלפון נייד להגיב. מצב זה לא נותן לנו זמן שהייה "להתקרר" ולתגובה הולמת (אנו מגיבים בעידנא דרתיחא)
- היקף חשיפה- בלחיצת כפתור המידע מגיע במהירות עצומה ולכמות אדירה של אנשים, כמעט ללא שליטה.
- תיעוד קבוע ובר חיפוש - אין באפשרות הקורבן לשלוט על המידע שהופץ, להסירו בעצמו. התוכן תמיד שם ונוצרת תחושה שאין מקום בטוח.
- היעדר פיקוח - הרשת אינה תחת מעקב והשגחה ואין שום הגבלה או תקנון אתיקה מחייב, על פרסום ראשוני של מידע פוגעני.

ב. הסבירו והדגימו שני (2) מאפיינים של שיימינג אשר באים לידי ביטוי בפתיח (10 נק')

המאפיינים הבאים לידי ביטוי בפתיח :

- אנונימיות, המאפשרת להפעיל בריונות ושיימינג גם על ילדים בעלי מעמד גבוה יותר מהילד הפוגע, בניגוד לנהוג בבריונות ה"מסורתית".
- תיעוד קבוע ובר חיפוש ו/או היקף חשיפה – "התיעוד של הפגיעה, ההפצה המהירה והנרחבת, והקושי הרב להסיר תכנים שעלו לרשת - מעצימים את המצוקה של הקורבן".
- היעדר פיקוח – כאשר הבריון עושה זאת באופן אנונימי, אין למי לפנות ומי שיגביל והדבר מגביר את תחושת חוסר האונים.

4. בריונות ברשת

"לאחרונה התפרסמו נתונים מדאיגים של מוקד 105 להגנה על ילדים ברשת, שלפיהם בשלוש השנים האחרונות התקבלו כ-30 אלף תלונות הנוגעות לפגיעה בילדים ברשתות החברתיות. התלונות הנפוצות כללו דיווח על הפצת סרטונים ותמונות בעלות אופי מיני, מעשי בריונות, קריאה לחרמות, השפלות ושיימינג."

א. הסבירו מהי "בריונות ברשת".

צינו והסבירו שלושה (3) סוגים של "בריונות" (10 נק').

התנהגות בריונית שעושה שימוש באמצעים דיגיטליים כדי להשמיץ את הזולת וללעוג לו, להפיץ שמועות על אודותיו, לאיים להתבטא כלפיו באופן

מיני, ולהפיץ מידע אישי שלו (כמו מספר טלפון) או תמונות במצבים מביכים.
סוגי בריונות: טרולינג, איומים, חרמות, שיימינג, סקסטינג.

ב. ציינו והסבירו סוג אחד של "בריונות" אשר נגדו נלחמת יחידה 105 ובא לידי ביטוי בפתיח.
ציינו והסבירו שתי (2) השפעות אפשריות של בריונות ברשת על הקורבן (10 נק').

סקסטינג – הפצת סרטונים ותמונות בעלות אופי מיני.

חרם – קריאה להחרים ילדים מסויימים.

שיימינג – פרסום מידע שנועד להשפיל ולפגוע.

השפעות של בריונות- דיכאון, חוסר ערך עצמי, הסתגרות ואף אובדנות

5. קבוצות תמיכה מקוונות:

"כך קמה הקבוצה "ים של חברים", שמחברת בין ילדים שונים מרחבי הארץ, וממש לא לפי אזור מגורים. נכון להיום, כ-15 אלף איש חברים בקבוצת פייסבוק זו. "כל היום יש התכתבויות. מחיפוש חברים ועד אוזן קשבת והתייעצויות, למשל אמא שרוצה להעביר את הילדה שלה לבית ספר אחר כותבת על זה ומקבלת המון רשמים מהורים אחרים. פתאום את לא לבד, כי כשאת שם את חושבת שאת לבד. בזכות הקבוצה הזאת הורים לא מתביישים יותר. נכון להיום יש כמעט 30 קבוצות ווטסאפ בכל הארץ"

א. הסבירו מהי קבוצת תמיכה וציינו והסבירו שני יתרונות שיש לקבוצה מקוונת על-פני קבוצת תמיכה מחוץ לרשת (10 נק').

קבוצת תמיכה היא סיטואציה שבה בני אדם מתכנסים כדי לחלוק מידע על אודות בעיה משותפת להם (מחלה שלהם או של קרובים, התמכרות, מצב נפשי קשה, אובדן). המפגשים נועדו לאפשר למשתתפים לבטא רגשות שליליים - דאגות, ייאוש, שחרור לחץ, התפרקות ממתחים ולקבל עצות פרקטיות.

יתרונות:

א. אפשרות לכנס אנשים שגרים במרחק רב זה מזה, מה שמאפשר להם להיחשף לכמות רבה של מידע וכלי התמודדות עם הבעיה.

ב. האנונימיות שברשת מאפשרת לבני אדם להסיר עכבות, להיפתח ולשתף בנוחות בטרדות, שכן האחרים אינם יודעים מיהם מחוץ לרשת.

ג. כיוון שהמסרים על פי רוב עוברים בכתב ובאופן לא סינכרוני, המשתתפים בקבוצות תמיכה מקוונות חשים יתר נינוחות, כי הם יכולים לקרוא ולערוך את התגובות שלהם.
ד. המשתתפים בקבוצות התמיכה יכולים להיכנס לדף הקבוצה בכל שעה שיחפצו לקרוא את הכתוב, להתייחס לפוסט או לענות לשאלות שהופנו אליהם.

ב.

הסבירו והדגימו כיצד שני יתרונות של קבוצת תמיכה מקוונת באים לידי ביטוי בפתיח השאלה. (10 נק').

בפתיח מתוארת קבוצת תמיכה להורים שילדיהם עברו חרם. הם מתייעצים בקבוצה ולא מתביישים בה לחשוף את הבעיות שלהם.
יתרונות:
א. אפשרות לכנס אנשים שגרים במרחק זה מזה - הקבוצה מחברת בין הורים וילדים מכל רחבי הארץ ולא מאיזור מגורים אחד וכך יש יותר יכולת לחבר ולקבל עצות מנסיונם של אחרים.
ב. אנונימיות – נאמר כי לא מתביישים יותר.
ג. נינוחות – נאמר שמתקבלות המון תגובות. יותר קל להם להגיב כאשר אפשר להיכנס בכל שעה ולערוך.
ד. המשתתפים בקבוצות התמיכה יכולים להיכנס לדף הקבוצה בכל שעה שיחפצו לקרוא את הכתוב, להתייחס לפוסט או לענות לשאלות שהופנו אליהם – דף הפייסבוק מאפשר להתייחס לדברים בכל שעה ולא כמו קבוצה שנפגשת בשעה מסוימת

6. מרחב ציבורי:

”שירי קניגסברג-לוי, מורה לחינוך מיוחד, הפכה לכוכבת רשת בעקבות סרטון הומוריסטי שהעלתה על הורות בקורונה ותורגם ל-26 שפות. הסרטון התמסר והספונטני הפך עד מהרה לויראלי והגיע למיליוני צפיות.
אבל את הכוח האמיתי של ההמונים היא גילתה רק אחרי חרם שעבר על בתה וגרם לה להתגייס למלחמה בתופעת החרמות ולהקים קהילה עבור הילדים, שהפכו מדחויים לכאלה שרוצים בקרבתם.”

א. הסבירו מהו "מרחב ציבורי" ומה ההבדל בין המרחב הציבורי הישן לחדש (10 נק').

המרחב הציבורי הוא הקשר לשיח ולהתדיינות בנושאי היום. עד להופעת רשת האינטרנט התקיימו דיונים כאלה במקומות מפגש ציבוריים (למשל בתי קפה) ובבמות התקשורת (למשל פורמטים טלוויזיוניים). האינטרנט, שהוא המרחב הציבורי החדש, מאפשר דיונים כאלה במספר בלתי מוגבל של משתתפים, ובלי שיהיה צורך לכנס את כולם באותו מקום.

ג. צינו איזה מרחב ציבורי, ישן או חדש, בא לידי ביטוי בפתיח והדגימו שני סוגי דיונים שונים הבאים לידי ביטוי בפתיח ומדוע הם שייכים למרחב זה. (10 נק').

בפתיח בא לידי ביטוי המרחב הציבורי החדש.

הסרטון ההומוריסטי שהעלתה ותורגם ל-26 שפות העלה דיון על הורות בעידן הקורונה ושותף בכל העולם ורבים מבלי שהיה צורך לכנס את כולם במקום אחד.

הדיון השני נוגע לבעייה ספציפית של ילדים שעברו חרם ובזכות המרחב הציבורי החדש יכולים למצוא שותפים לדרך.

חלק שני- מושגים.

ענו על 4 מתוך 7 מושגים. לכל מושג 5 נק' סה"כ לחלק זה 20 נק'.

7. הסבירו מהי "פאניקה מוסרית".

תחושת פאניקה רחבת היקף אשר אוחזת בחברה, לפיה קיימת בעיה מוסרית אשר עלולה להחריב את המוסר הקולקטיבי זוהי חרדה ציבורית מפני הסכנות של אמצעי תקשורת חדש שנכנס

8. הסבירו מהי "חוכמת ההמונים"

תארו דוגמא של חברה ידועה ומוכרת אשר עושה שימוש טכנולוגי בחוכמת ההמונים.

הטענה שפעולות שנסמכות על מידע שהצטבר בקבוצה גדולה של אנשים מוצלחות יותר מאלה שמקורן בדעתו של אדם אחד, חכם ככל שיהיה. דוגמאות: וייז, ויקיפדיה, טריפ אדוויזר.

9. הסבירו מהו **"מימון המונים"** וציינו שני תחומים שבהם נעשה שימוש בו. מימון המונים הינו מושג המתאר שיטה פיננסית למימון מיזמים, עסקים וארגונים המבוססת על כסף שמושקע על ידי מספר רב של אנשים פרטיים.

תחומים שבהם יש שימוש במימון המונים :

- תמיכה באמנים המבקשים סיוע מאוהדיהם
- חברות סטרטאפ ופרויקטים עסקיים
- קמפיינים פוליטיים
- התמודדות עם מצבי חירום ואסון
- הלוואות עמית לעמית
- מימון סרטים עצמאיים
- פרויקטים עיתונאיים

10. הסבירו מהי **"נטיקה"**.

נימוסי רשת : ניסיון ליצור מערכת של כללים מחייבים להתנהגות נטיקה ברשת, שמקבילה לנורמות החברתיות ולמה שמקובל ביחסים בין בני אדם מחוץ לרשת.

11. הסבירו מהו **"האינטרנט של הדברים"**. תארו דוגמא לשימוש שנעשה בו. מכשירים שמחוברים לרשת האינטרנט ומסוגלים לתקשר ביניהם, וכן לתקשר בינם לבין בני אדם. דוגמאות : הבית החכם, מקרר שמתריע שנגמרים מוצרים, מכונת כביסה שמתריעה על תקלה.

12. הסבירו מהי **"תיאוריית הטיפוח"/"תירבות"**.

ציינו לאיזה סוג צופים היא משוייכת. הסבירו מדוע. אחת התיאוריות לגבי השפעת המדיה על התנהגות אלימה. מדברת על השפעה ארוכת טווח, פיתוח התבוננות קהת רגש לגבי אלימות. ובנוסף, השקפת עולם שלפיה בעיות יכולות להיפתר באמצעות התנהגות אלימה. משוייכת לצופים כבדים הצופים שעות רבות במסכים ולכן מאבדים את ההבחנה בין המציאות לבין במדיה שבה יש הרבה יותר אלימות.

13. הסבירו מהו **"ביג דאטא"**.

מצבור עצום של נתונים — כמויות של מידע שאין בכוחם של מחשב ביג דאטא או תוכנת מחשב לאגור ולנתח, שהם אינם מעוגנים לפי שיטה כלשהי, וכשאינן דרך לשער השערות לגבי היחסים ביניהם.